

MEMURUN REFAKAT İZİNİ

IN-HOSPITAL COMPANIONSHIP LEAVE OF CIVIL SERVANTS

Akın ŞİMŞEK*

ÖZ

Memurların bakmakla yükümlü olduğu ana, baba, eş ve çocuklarından birinin veya bakmakla yükümlü olmamakla birlikte, refakat edilmediği takdirde hayatı tehlikeye girecek ana, baba, eş ve çocuklarıyla kardeşlerinden birinin ağır bir kaza geçirdiğinin veya tedavisi uzun süren bir hastalığı bulunduğunun sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi şartıyla, ücretli olarak altı aya kadar, ücretsiz olarak ise iki yıla kadar refakat izni kullanması mümkündür. Bu kapsamda altı aya kadar olan ücretli iznin kullanılmasında durumun sağlık raporu ile belgelendirilmesi zorunlu olup, kurumların ve amirlerinin de şekli yasal olarak belgelenen sağlık kurulu raporuna istinaden takdir yetkileri bulunmamaktadır. Memurun talebi halinde altı aya kadar ücretli iznin kullandırılması zorunludur.

Anahtar Kelimeler: Memur, Memur Yakını, Hayati Tehlike, Refakat, İzin

ABSTRACT

Civil servants have accompany leave entitlement if his/her mother, father, spouse or children have had an accident or disease and therefore need medical care. In special cases, they can benefit from this right for their siblings too. Paid accompany leave can be used for three-month periods and no more than six months totally in a year. It is possible to use this right for the same person's different situations, or for different persons at the same time. The administrator has no right to refuse such a leave demand should an appropriate health certificate be submitted.

Keywords: Civil servant, relative of civil servant, peril, companionship, leave

* Kamu Yönetimi Uzmanı, Rekabet Kurumu, İdari Koordinatör

1- GİRİŞ

Memurların ücret, mali ve sosyal hakları genel olarak 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile düzenlenmekle birlikte diğer özel kanunlarda ve yönetmelik, tebliğ gibi ikincil mevzuatta yapılan düzenlemelerle uygulamalar getirilmektedir. Özellikle sosyal haklarda kısıtlamalar yerine günün ihtiyaçlarına göre büyük bir genişletme çabaları görülmektedir. Yargı kararları ve uygulamada karşılaşılan sorunlar da bu yeni uygulamalara çerçeve çizebilmektedir. Memurların hakları ile ilgili 657 sayılı Kanunda son kapsamlı değişiklik 6111 sayılı Kanun¹ ile yapılmıştır. Bu düzenleme ile getirilen en önemli yeniliklerden birisi de memurların yakınlarının sağlık sorunlarında kullanmaları için öngörülen refakat izni düzenlemesidir.

Bu maddede memurun bakmakla yükümlü olduğu ve bakmakla yükümlü olmamakla birlikte refakat edilmediği takdirde hayatı tehlikeye girecek ana, baba, eş, çocuk ve kardeşlerine yardım için kullanabileceği refakat iznine ilişkin usul ve esaslardan bahsedilecektir.

2- REFAKAT İZİNİNE İLİŞKİN YASAL DÜZENLEME

Refakat izninin kullanılması ile ilgili yasal düzenleme 657 sayılı Kanunda yapılmış ve yönetmelik ve tebliğ gibi ikincil düzenlemelerle de konuya açıklık getirilmiştir. Memurun bakmakla yükümlü olduğu veya memur refakat etmediği takdirde hayatı tehlikeye girecek ana, baba, eş ve çocukları ile kardeşlerinden birinin ağır bir kaza geçirmesi veya tedavisi uzun süren bir hastalığının bulunması hâllerinde verilecek refakat iznine 657 sayılı Kanununun 6111 sayılı Kanununun 107'nci maddesi ile değişik 105'nci maddesinin son fıkrasında "Ayrıca, memurun bakmakla yükümlü olduğu veya memur refakat etmediği takdirde hayatı tehlikeye girecek ana, baba, eş ve çocukları ile kardeşlerinden birinin ağır bir kaza geçirmesi veya tedavisi uzun süren bir hastalığının bulunması hâllerinde, bu hâllerin sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi şartıyla, aylık ve özlük hakları korunarak, üç aya kadar izin verilir. Gerektiğinde bu süre bir katına kadar uzatılır." denilmek suretiyle yer verilmiştir. Ayrıca Devlet Memurlarına Verilecek Hastalık Raporları ile Hastalık ve Refakat İznine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 12'nci maddesinin birinci fıkrası ile 30.12.1980 tarihli ve 8/2175 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan "Memurların Hastalık Raporlarını Verecek Hekim ve Sağlık Kurulları Hakkında Yönetmelik" yürürlükten kaldırılmıştır. Son düzenleme olan Devlet Memurlarına Verilecek Hastalık Raporları ile Hastalık ve Refakat İznine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin "Refakat iznine ilişkin esaslar" başlıklı 10'ncü maddesinde de "(1) Memurlara 657 sayılı Kanununun 105 inci maddesinin son fıkrası uyarınca izin verilebilmesi için memurun;

- a) Bakmakla yükümlü olduğu ana, baba, eş ve çocuklarından birinin,
- b) Bakmakla yükümlü olmamakla birlikte refakat edilmediği takdirde hayatı tehlikeye girecek ana, baba, eş ve çocuklarıyla kardeşlerinden birinin, ağır bir kaza geçirdiğinin veya tedavisi uzun süren bir hastalığı bulunduğuunun sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi zorunludur.

(2) Birinci fıkra çerçevesinde düzenlenecek ve refakat sebebiyle izin verilmesine esas teşkil edecek sağlık kurulu raporunda; refakati gerektiren tıbbî sebepler, refakat edilmediği takdirde hayatî tehlike bulunup bulunmadığı, sürekli ve yakın bakım gerekip gerekmediği, üç ayı geçmeyecek şekilde refakat

¹ 25.02.2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

süresi ve varsa refakatçinin sahip olması gereken özel nitelikler yer alır. Gerekli görülmesi hâlinde üç aylık süre aynı koşullarda bir katma kadar uzatılır.

(3) Aynı kişiyle ilgili olarak aynı dönemde birden fazla memur refakat izni kullanamaz.

(4) Aynı kişi ve aynı vakaya dayalı olarak verilecek refakat izninin toplam süresi altı ayı geçemez.

(5) İzin süresi içinde refakati gerektiren durumun ortadan kalkması hâlinde memur iznin bitmesini beklemeksizin göreve başlar. Bu durumda veya izin süresinin bitiminde, göreve başlamayan memurlar izinsiz ve özürsüz olarak görevlerini terk etmiş sayılarak haklarında 657 sayılı Kanun ve özel kanunların ilgili hükümlerine göre işlem yapılır.

(6) Refakat izni kullanılırken memurun aylık ve özlük hakları korunur." denilmek suretiyle konuya açıklık getirilmiştir.

3- REFAKAT İZİNİ KAPSAMINDAKİ YAKINLAR

Memurlar için yeni ve dikkat çekici bir hak olarak karşımıza çıkan refakat izninin kimler nedeniyle kullanılabilmesi hususunda izin kullanılmasında neden olacak kişiler ikiye ayrılmıştır. Bunlardan birincisi memurun bakmakla yükümlü olduğu ana, baba, eş ve çocuklarıdır. İkincisi ise bakmakla yükümlü olmamakla birlikte refakat edilmediği takdirde hayatı tehlikeye girecek ana, baba, eş ve çocuklarıyla kardeşleridir. Burada kapsamdaki bakmakla yükümlü olunan kişilerle bakmakla yükümlü olmadığı kişiler için refakat izni kullanılması bakımından bakmakla yükümlü olunmasa dahi memurun refakat izni verilmesi öngörülen yakınlarının ağır bir kaza geçirmesi veya uzun süreli hastalığı bulunmasında refakat izni verilmesinde aradaki farkın "refakat edilmediği takdirde hayatı tehlikenin bulunması" halidir.²

4- REFAKAT İZİNİNDE KURUMLARIN ve AMİRİN TAKDİR HAKKI

Memurlara refakat izni verilmesinin dayanağı olan 657 sayılı Kanunun 105'inci maddesinin "memurun bakmakla yükümlü olduğu veya memur refakat etmediği takdirde hayatı tehlikeye girecek ana, baba, eş ve çocukları ile kardeşlerinden birinin ağır bir kaza geçirmesi veya tedavisi uzun süren bir hastalığının bulunması hâllerinde, bu hâllerin sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi şartıyla, aylık ve özlük hakları korunarak, üç aya kadar izin verilir." hükmünde net olarak yer alan "verilir" ifadesi nedeniyle belirtmek gerekir ki memurlara aylıklı olarak en fazla altı aya kadar refakat izni verilmesinde kurumların ve bu kapsamda amirlerin inisiyatifi bulunmamakta olup kişilerin usulüne uygun sağlık raporları ile başvurmaları halinde kurumları refakat iznini kullandırmak zorundadır.

5- REFAKAT İZİNİNE DAYANAK SAĞLIK RAPORUNDA BULUNMASI GEREKEN ŞEKLİ ZORUNLULUKLAR

Yakınları nedeniyle refakat izni talep edecek memurun yakını için düzenlenecek ve refakat sebebiyle izin verilmesine esas teşkil edecek sağlık kurulu raporunda;

- Refakati gerektiren tıbbî sebepler,
- Refakat edilmediği takdirde hayatî tehlike bulunup bulunmadığı,
- Sürekli ve yakın bakım gerekip gerekmediği,

² Akın Şimşek, "Memur Aynı Yakını İçin Birden Fazla Refakat İzni Kullanabilir mi?", Mali Hukuk, Sayı 167, Ekim 2013

- Üç ayı geçmeyecek şekilde refakat süresi,
- Varsa refakatçinin sahip olması gereken özel nitelikler,

yer almalıdır. Gerekli görülmesi hâlinde üç aylık süre aynı koşullarda üç ay daha uzatılır. Aynı kişiyle ilgili olarak aynı dönemde birden fazla memur refakat izni kullanamamaktadır. Aynı kişi ve aynı vakaya dayalı olarak verilecek refakat izninin toplam süresi altı ayı geçmemektedir. İzin süresi içinde refakati gerektiren durumun ortadan kalkması hâlinde memur iznin bitmesini beklemeden göreve başlamak zorundadır. Bu durumda veya izin süresinin bitiminde, göreve başlamayan memurlar izinsiz ve özürsüz olarak görevlerini terk etmiş sayılarak haklarında 657 sayılı Kanun ve özel kanunların ilgili hükümlerine göre işlem yapılmaktadır. Refakat izni kullanılırken memurun aylık ve özlük hakları korunmaktadır.

6- ADAY MEMURUN REFAKET İZİNİ KULLANMASI

657 sayılı Kanununun 105'inci maddesinin son fıkrası uyarınca memurun bakmakla yükümlü olduğu veya memur refakat etmediği takdirde hayatı tehlikeye girecek ana, baba, eş ve çocukları ile kardeşlerinden birinin ağır bir kaza geçirmesi veya tedavisi uzun süren bir hastalığının bulunması hâllerinde, bu hâllerin sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi şartıyla, aylık ve özlük hakları korunarak, üç aya kadar izin verilmektedir. Gerekliğinde bu süre bir katına kadar uzatılmaktadır. Aynı Kanun'un 54'üncü maddesinde aday olarak atanmış Devlet memurunun adaylık süresinin bir yıldan az iki yıldan çok olamayacağı, 58'inci maddesinde de adaylık devresi içinde eğitimde başarılı olan adayların disiplin amirlerinin teklifi ve atamaya yetkili amirin onayı ile onay tarihinden geçerli olmak üzere asli memurluğa atanacakları, asli memurluğa geçme tarihinin adaylık süresinin sonunu geçemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda aday memurların asli memurluğa atanabilmeleri için 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun öngördüğü asgari bir, azami iki yıllık sürenin fiilen Devlet memuru olarak geçirilmiş olması gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle de adaylık süresi içerisinde fiilen çalışılmadan geçen refakat izin süresi, doğum, askerlik gibi nedenlerle kullanılan ücretsiz izin sürelerinin adaylık süresine dahil edilemeyeceği değerlendirilmektedir.

7- REFAKAT İZİNİNİN TEKERRÜRÜ

Makalede bahsedilen 657 sayılı Kanun ve ilgili yönetmelik hükümleri ile değerlendirmeler kapsamında memurun;

- a) Bakmakla yükümlü olduğu ana, baba, eş ve çocuklarından birinin,
- b) Bakmakla yükümlü olmamakla birlikte refakat edilmediği takdirde hayatı tehlikeye girecek ana, baba, eş ve çocuklarıyla kardeşlerinden birinin,

Ağır bir kaza geçirdiğinin veya tedavisi uzun süren bir hastalığı bulunduğuunun sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi şartıyla kullanacağı refakat izninin kişi olarak değil de meydana gelen olay başına değerlendirilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Kurumlar ve bu kapsamda da amirler aynı kişi için birden fazla olay için memurun talebi halinde refakat izni kullandırmak zorundadır.

Örnek: Memurun kalp hastası olan ve hastalığı ilerlemiş ve memur refakat etmezse hayatı tehlikeye gireceği sağlık kurulu raporu ile belgelemiş annesi için memur talep ederse altı aya kadar özlük ve mali haklarına dokunulmaksızın refakat izni kullanmışken altı aydan sonra annesi iyileşmezse bu sefer annesinin tansiyon hastalığı nedeniyle yeni bir sağlık kurulu raporu ibraz ederse kurumu

memura yine refakat izni kullandırmak zorundadır. Memurun annesinin daha sonra karaciğer veya böbrek hastalığı nükseder de memur usulüne uygun sağlık kurulu raporu ile bu durumu da belgelerse memur bu hastalıklar için de ayrıca refakat izni kullanabilecektir.

Örnek: Bir memurun bakmakla yükümlü olduğu çocuğunun bisiklete binerken ayağının kırılması ve kırığın iyileşmesinin iki ayı bulmasının sağlık kurulu raporu ile belgelenmesi halinde memura bu olay için talep etmesi halinde iki ay refakat izni kullandırılmak zorundadır. Memurun aynı çocuğu altı ay sonra tekrar bisiklete binerken bu sefer kolunu kırar da yine kolu alçıya alınır ve tedavisi yine iki ayı bulacaksa yine memurun talebi halinde kurumu iki ay refakat izni kullandırmak zorundadır.

Ücretli refakat izni olarak en fazla altı aya kadar memura verilen bu iznin devamında iyileşemeyen hasta yakını için memura aylıksız izin de verilebilmektedir. Makale konusu ücretli mazeret izni olmak birlikte bu konuya emsal olacak memurun yakınının hastalığı nedeniyle verilen aylıksız iznin kullanımında da aynı kişi için farklı hastalıktan dolayı birden fazla izin kullanılabilmesine ilişkin Devlet Personel Başkanlığı görüşleri de bulunmaktadır.

Bakmaya mecbur olduğu birinci derece yakınının rahatsızlığından dolayı toplam on iki ay aylıksız izin kullanan Devlet memurunun, aynı yakınının farklı bir rahatsızlığı için de ayrıca aylıksız izin kullanabileceğine ilişkin Devlet Personel Başkanlığının 31.10.2008 tarih ve 18683 sayılı görüş yazısında *"Her ikisi de Devlet memuru olan anne ve babanın birinci derece yakınının rahatsızlığı sebebiyle aynı tarihlerde veya farklı tarihlerde her iki memura da ayrı ayrı aylıksız izin verilip verilmeyeceği ile bakmaya mecbur olduğu birinci derece yakınının rahatsızlığından dolayı toplam 12 ay aylıksız izin kullanan Devlet memurunun, aynı çocuğun farklı bir rahatsızlığı için de ayrıca aylıksız izin kullanıp kullanamayacağı hususlarında tereddüde düşüldüğünden bahisle, yapılacak işleme esas Başkanlık görüşümüzün talep edildiği ilgi yazı incelenmiştir.*

Bilindiği üzere, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 108 inci maddesinde; "Devlet memurunun bakmaya mecbur olduğu veya memur refakat etmediği takdirde hayatı tehlikeye girecek ana, baba, eş ve çocukları ile kardeşlerinden birinin ağır bir kaza geçirmesi veya önemli bir hastalığa tutulmuş olması hallerinde, bu hallerin raporla belgelendirilmesi şartıyla Devlet memurlarına, istekleri üzerine en çok altı aya kadar aylıksız izin verilebilir. Aynı şartlarla bu süre bir katına kadar uzatılabilir." hükmü yer almaktadır.

Yukarıdaki hüküm çerçevesinde, Devlet memuru olan anne ve babanın birinci derece yakınının rahatsızlığından dolayı aynı tarihlerde veya farklı tarihlerde her iki memura da ayrı ayrı aylıksız izin verilmesi hususunda aksine bir hüküm bulunmaması sebebiyle, Devlet memuru olan anne ve babaya 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu çerçevesinde, hastaya aynı tarihte birden fazla kişinin refakat etmesi gerektiği hususunun rapor ile belgelendirilmesi kaydıyla ayrı ayrı aylıksız izin verilmesinin mümkün olduğu; 6 ay ücretsiz izin verilen Devlet memurlarına aynı şartlarda verilen sürenin bir katına kadar uzatılabilmesinin ve farklı konu ve kişilere bağlı olarak tekrar bir 6 ay daha izin verilebilmesinin mümkün olması sebebiyle, bakmaya mecbur olduğu birinci derece yakınının rahatsızlığından dolayı toplam 12 ay aylıksız izin kullanan Devlet memurunun, aynı yakınının farklı bir rahatsızlığı için de ayrıca aylıksız izin kullanabileceği mütalaa edilmektedir." denilmek suretiyle memurun bakımına muhtaç bir yakınının birden fazla hastalığı için ayrı ayrı aylıksız izin kullandırılabilmesi konusunda olumlu görüş bildirilmiştir.

8- SONUÇ

Memurun refakat izni kullanması kapsamında bir yakının durumunu sağlık raporu ile belirlemesi halinde bu raporu kurumuna ibraz ederek altı aya kadar ücretsiz iznini kullanmasının kurumlarınca ve amirlerince engellenmesi mümkün değildir. Ücretli refakat izninin de sağlık raporunun başlangıcına ilişkin sürede başlatılması gerekmektedir. Onay yazılması, tebliğ edilmesi gibi bürokratik işlemlerle kişilerin refakat iznine ayrılmaları geciktirilmeye veya engellenmeye çalışılmamalı sağlık raporu şekli ve içeriği yönetmelik hükümlerine uygunsuzsa ivedilikle memura durumun tebliğ edilmesi ve görevinden ayrılması sağlanmalıdır.

Ancak ücretli refakat izni sonrasında verilecek ücretsiz refakat izninin kullandırılmasında ise kurumların ve amirlerinin takdir yetkisi bulunmakta olup görevine ihtiyaç olduğu gibi nedenlerle memura ücretsiz refakat izni kullandırılmayabilir.

KAYNAKÇA

- 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu
- Devlet Memurlarına Verilecek Hastalık Raporları ile Hastalık ve Refakat İznine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
- ŞİMŞEK, A. "Memur Aynı Yakını İçin Birden Fazla Refakat İzni Kullanabilir mi?", Mali Hukuk, Sayı 167, Ekim 2013
- www.mevzuat.gov.tr
- www.dpb.gov.tr